

تاریخ دهم

(رشته ادبیات و علوم انسانی)
از مجموعه رشادت

مؤلف: اعظم محمدی

زیر نظر: اصغر حجازیان

به نام خداوند جان و فرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

بسیار خرسندیم که کتاب «تاریخ دهم آیش» از مجموعه «رشادت» را تقدیم دانش‌آموزان رشته‌ی ادبیات و علوم انسانی می‌کنیم. این کتاب مطالب تاریخ پایه‌ی اوّل دوره‌ی دوم متوسطه را در سطح پیشرفته ارائه می‌دهد. دانش‌آموز، ابتدا با مباحث هر درس آشنا می‌شود. سپس به پرسش‌های تشریحی جامع و مانع که براساس تیپ‌بندی امتحانات نهایی، تهیه شده است پاسخ می‌دهد تا بر موضوع تسلط کامل یابد. سپس دانش‌آموز باید به چند تست پاسخ دهد. پرسش‌ها تألیفی هستند و کاملاً به‌روز می‌باشند. دانش‌آموزان توجه داشته باشند که ترتیب مطالعه آن‌ها باید رعایت شود.

البته معلمان فرهیخته و دانش‌آموزان کوشا برای تسلط و تثبیت بیش‌تر مطالب درس تاریخ می‌توانند از کتاب «تاریخ دهم پایش» که شامل پرسش‌های چهارگزینه‌ای استاندارد است نیز برای تکمیل کار خویش بهره ببرند. انتظار می‌رود کتاب حاضر، همه‌ی نیازهای دانش‌آموزان کلاس دهم را که مایل به تحصیل در بهترین دانشگاه‌ها و بهترین رشته‌های کشور هستند، در درس تاریخ پاسخ‌گو باشد. در این‌جا لازم می‌دانیم از مؤلف محترم خانم اعظم محمدی که کتاب را زیر نظر آقای اصغر حجازیان (ناظر علمی) و دبیر مجموعه تألیف کرده‌اند تشکر کنیم. هم‌چنین از آقای مظاهر حسنی (حروفچین و صفحه‌آرا)، و بهاره خُدّامی (گرافیک) و مدیران و همکاران واحدهای حروفچینی، تولید و فروش سپاسگزاریم. امیدواریم دبیران محترم تاریخ و دانش‌آموزان و خانواده‌های عزیز آن‌ها ما را با اعلام نظر، پیشنهادهای و انتقادهای خود درباره‌ی این کتاب یاری فرمایند.

فصل اول :

تاریخ‌شناسی؛ کاوش در گذشته

- درس ۱: تاریخ و تاریخ‌نگاری ۷
- درس ۲: تاریخ؛ زمان و مکان ۱۵
- درس ۳: باستان‌شناسی؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی ۲۳

فصل دوم :

جهان در عصر باستان؛ میراث بشری

- درس ۴: پیدایش تمدن؛ بین‌النهرین و مصر ۳۱
- درس ۵: هند و چین ۴۱
- درس ۶: یونان و روم ۴۹

فصل سوم :

ایران در عصر باستان؛ سرآغاز هویت ایرانی

- درس ۷: مطالعه و کاوش در گذشته‌های دور ۵۹
- درس ۸: سپیده‌دم تمدن ایرانی ۶۹
- درس ۹: ورود آریایی‌ها تا پایان هخامنشیان ۷۹
- درس ۱۰: اشکانیان و ساسانیان ۸۷
- درس ۱۱: آیین‌کشورداری ۹۹
- درس ۱۲: جامعه و خانواده ۱۰۹
- درس ۱۳: اقتصاد و معیشت ۱۱۷
- درس ۱۴: دین و اعتقادات ۱۲۷
- درس ۱۵: زبان و آموزش ۱۳۵
- درس ۱۶: هنر و معماری ۱۴۳
- آزمون جامع (۱) همراه پاسخنامه ۱۵۳
- آزمون جامع (۲) همراه پاسخنامه ۱۵۵

□ تاریخ چیست؟

- ۱- مجموعه حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است.
- ۲- در نوشته‌ها و زبان مردم، علم و روش‌های علمی است که به وسیله آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند.

۳- گاهی هم منظور، تعیین روز و ماه و سال است یعنی تقویم سالانه

- ویژگی رویدادهای تاریخی:**
- ۱- دور از دسترس هستند و قابل مشاهده و درک مستقیم نیستند
 - ۲- تکرارپذیر و قابل تجربه نیستند.
 - ۳- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

□ انسان‌ها در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارند و رویدادهای تاریخی نتیجه عملکرد متقابل انسان با طبیعت هستند.

تعریف تاریخ: علمی است که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

هدف علم تاریخ: شناخت و آگاهی از جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی و... زندگی اجتماعی در گذشته

□ تاریخ‌نگاری و روش پژوهش

- با اختراع خط از حدود ۵ هزار سال پیش، توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای زمان خود جلب شد.
- قدیمی‌ترین متن تاریخی تکه‌ای از سنگ نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴۰۰۰ سال قدمت دارد. و در آن نام تعدادی از فراعنه و حوادث دوران آنان ذکر شده است.

□ تاریخ‌نگاری در ایران

- در ایران باستان احتمالاً سالنامه‌های دولتی وجود داشته که حاوی اخبار و رویدادهای مهم بوده‌اند.
- تدوین و نگارش «خدای‌نامه» در زمان ساسانیان نمونه‌ای از علاقه ایرانیان به نوشتن وقایع تاریخی است.

□ تاریخ‌نگاری در اروپا

- تاریخ‌نگاری از قرن پنجم میلاد در یونان باستان و با ظهور هردوت «پدر تاریخ» آغاز شد.
- کتاب هردوت که بیشتر شرح جنگ‌های یونان و ایران است کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی عصر باستان است.
- بنابر اعتقاد برخی پژوهشگران رواج و رونق ادبیات و فلسفه تأثیر مهمی بر گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشت.
- با ورود اروپا به دوره رنسانس تحولات فکری و علمی روی داد و علم تاریخ هم متحول شد و شیوه جدید تاریخ‌نگاری پدید آمد. اساس این شیوه بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.

- ویژگی تاریخ‌نگاری نوین**
- ۱- بررسی و مطالعه تمام جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته
 - ۲- بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی

- در دوران اسلامی تاریخ‌نگاری در بین مسلمانان گسترش زیادی یافت و کتاب‌های فراوانی توسط مورخان مسلمان نوشته شد. مورخانمانند طبری و بیهقی که ایرانی بودند.

نکته در پژوهش‌های علمی تاریخ، از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری استفاده می‌شود.

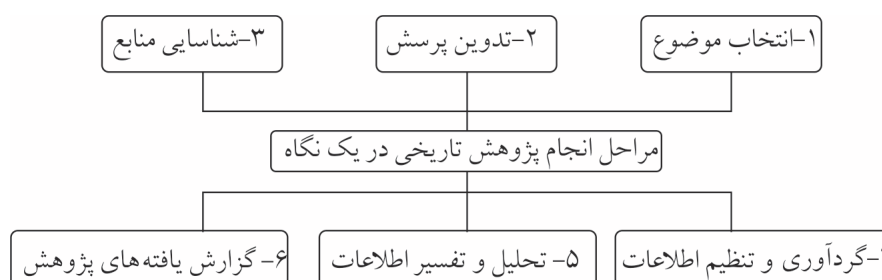
□ مراحل پژوهش در تاریخ

۱- انتخاب موضوع

- تازه بودن موضوع تحقیق
- دارای اثر و فایده بودن موضوع تحقیق
- موجود بودن منابع و اطلاعات کافی در مورد موضوع تحقیق

۲- تدوین پرسش‌های تحقیق

- هدف پژوهش را مشخص کند.
- مانع به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست باشد.

۳- شناسایی منابع

- میزان اعتبار، دقت و صحت منابع و اسناد تحقیق ارزیابی شود.
- محقق باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

۴- گردآوری و تنظیمات اطلاعات

- استخراج اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق از منابع و اسناد تاریخی
- دسته‌بندی و تنظیم اطلاعات استخراج شده

۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات

- تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی با روش‌های خاص
- بازسازی گذشته و تفسیر آن‌ها

۶- گزارش یافته‌های پژوهش

- استخراج نتایج و یافته‌های تحقیق و ارائه آن در قالب گزارش

□ منابع پژوهش علمی در تاریخ

۱- منابع دست اول یا اصلی

- همه آثار تاریخی که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند.
- تمامی آثار باستانی و تاریخی مانند بناها، ابزارها، اشیاء، سنگ‌نگاره‌ها، سکه‌ها و ...

۲- منابع دست دوم یا فرعی

- همه منابع، تحقیقات و آثاری که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول به دست می‌آید.

□ فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

الف) منبع شناخت و تفکر

- تقویت و پرورش قوه شناخت و تفکر با مطالعه سرگذشت انسانها
 - استفاده از تجربه‌ها و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت
 - افزایش قوه ادراک و مهارت اندیشه‌ورزی با تجزیه و تحلیل آثار و نتایج رویدادها
- شهید مطهری: از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌های دقیق و منظم دارد و با شناخت آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود و سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کند.

ب) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

- فهم این‌که فرهنگ و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده و پیشرفت کرده‌اند.
- کمک به ما در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و کمک به ترسیم افق آینده

پ) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

- خودآگاهی و یگانگی بیشتر افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان
- پیدا کردن درک درستی از هویت و کیستی خود و فهمیدن چگونگی رسیدن به جایگاه کنونی
- نشان دادن ارزش و اهمیت میراث تاریخی و کمک در حفظ و نگهداری میراث فرهنگی به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی خویش

الف) عبارتهای زیر را با واژگان مناسب تکمیل کنید.

- ۱- رویدادها و تحولات تاریخی نتیجه و با پدید آمده‌اند.
- ۲- خدای‌نامه‌های زمان نمونه‌ای از دل‌بستگی ایرانیان به نگارش حوادث تاریخی بوده است.
- ۳- شیوه‌ی تاریخ‌نگاری اروپایی در متحول شد و شیوه‌ی نوین پدید آمد.
- ۴- قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف شده مربوط به تمدن است و بیش از سال قدمت دارد.
- ۵- تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن در قرن در آغاز شد.
- ۶- سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی از ویژگی‌های تاریخ‌نگاری مربوط به دوره است.
- ۷- آنچه که در یک پژوهش مانع به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود است.
- ۸- همه‌ی منابع تحقیقات در آثاری که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها پدید آمده‌اند جزو منابع هستند.
- ۹- مطالعه‌ی سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع و گنجینه‌ی ارزشمندی برای و به حساب می‌آیند.
- ۱۰- از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن بر طبق صورت می‌گیرد.

ب) عبارتهای درست یا نادرست را تعیین کنید.

- ۱۱- رویدادهای تاریخی مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه‌ی علت و معلولی دارند. درست نادرست
- ۱۲- وجود سنگ‌نوشته‌هایی از دوره‌ی هخامنشیان و ساسانیان نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد. درست نادرست
- ۱۳- تدوین و نگارش خدای‌نامه‌ها مربوط به عصر هخامنشی است. درست نادرست
- ۱۴- تا قرن ۱۹ مورخان به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی توجه بسیار می‌کردند. درست نادرست
- ۱۵- یک پژوهشگر در شناسایی منابع باید میزان اعتبار و دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی کند. درست نادرست
- ۱۶- آخرین مرحله‌ی یک پژوهش ارائه‌ی نتایج و یافته‌های تحقیق در قالب یک کتاب است. درست نادرست
- ۱۷- منشور کوروش و طاق بستان جزو منابع دسته‌ی اول در یک پژوهش تاریخی هستند. درست نادرست

پ) پاسخ کوتاه دهید.

- ۱۸- رویدادهای تاریخی چگونه قابل شناخت هستند؟
- ۱۹- در قدیمی‌ترین سنگ‌نوشته‌ی تاریخی چه چیزی نوشته شده است؟
- ۲۰- پدر علم تاریخ چه کسی است؟
- ۲۱- از نظر برخی مورخان چه عاملی در شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان تأثیر مهمی داشته است؟

۲۲- در پژوهش‌های علمی تاریخ از یافته‌های کدام علوم و فنون استفاده می‌شود؟

۲۳- محقق باید در انتخاب موضوع به چه چیزی دقت کند؟

۲۴- جست و جوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها چه نتیجه‌ای دارد؟

ت) پاسخ تشریحی دهید.

۲۵- ویژگی‌های رویدادهای تاریخی را نام ببرید.

۲۶- تاریخ را تعریف کنید.

۲۷- تاریخ‌نویسی در دوران اسلامی چگونه بود؟

۲۸- مراحل پژوهش در تاریخ را نام ببرید.

۲۹- علم تاریخ چگونه ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خود و سایر جوامع کمک می‌کند؟

آیش

- ۱- کنش متقابل انسان‌ها، طبیعت
- ۲- ساسانیا
- ۳- دورهٔ رنسانس
- ۴- مصر - بیش از ۴۰۰۰ سال
- ۵- پنجم ق.م - یونان
- ۶- رنسانس
- ۷- تدوین پرسش‌های تحقیق
- ۸- دست دوم
- ۹- تقویت - پرورش قوهٔ شناخت و تفکر
- ۱۰- یک سلسله سنن و نوامیس
- ۱۱- درست
- ۱۲- درست
- ۱۳- نادرست
- ۱۴- نادرست
- ۱۵- درست
- ۱۶- نادرست
- ۱۷- درست
- ۱۸- با استفاده از شواهد و مدارک
- ۱۹- نام تعدادی از فراغنه و برخی حوادث آن دوران
- ۲۰- هردوت
- ۲۱- رونق و رواج ادبیات و فلسفه
- ۲۲- باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری
- ۲۳- موجود بودن منابع و اطلاعات کافی
- ۲۴- افزایش قوهٔ درک و مهارت اندیشه‌ورزی
- ۲۵- ۱- دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند. ۲- تکرارناپذیرند و قابل تجربه نیستند. ۳- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطهٔ علت و معلولی دارند.
- ۲۶- علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.
- ۲۷- تاریخ‌نگاری در میان مسلمانان رواج و گسترش چشمگیری یافت و کتاب‌های تاریخی ارزشمندی توسط مورخان مسلمان نوشته شد.
- ۲۸- ۱- انتخاب موضوع ۲- تدوین پرسش‌های تحقیق ۳- شناسایی منابع ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات ۶- گزارش یافته‌های پژوهش
- ۲۹- با مطالعهٔ تاریخ ما می‌فهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند.

۱- تاریخ‌نگاری در مفهوم کلی از چه زمانی و با چه کسی آغاز شد؟

- (۱) پنجم قبل از میلاد - تاریخ‌نگاران مصری
 (۲) پنج هزار سال پیش - هردوت
 (۳) پنج هزار سال پیش - تاریخ‌نگاران مصری
 (۴) پنجم قبل از میلاد - هردوت

۲- تصویر روبه‌رو مربوط به است.

- (۱) کتیبه بیستون - داریوش یکم
 (۲) کتیبه بیستون - ساسانیان
 (۳) سنگ پالمو - پادشاهی مصر
 (۴) سنگ پالمو - پادشاهی یونان

۳- از مورخان رومی چه آثاری بر جای مانده است و مورخان چه عاملی را باعث شکوفایی علم تاریخ در یونان می‌دانند؟

- (۱) موضوعات ادبی - وقوع جنگ‌های متعدد
 (۲) موضوعات تاریخی - وقوع جنگ‌های متعدد
 (۳) موضوعات تاریخی - رواج و رونق ادبیات و فلسفه
 (۴) موضوعات ادبی - رواج و رونق ادبیات و فلسفه

۴- کدام مورد جزو عوامل تمایز تاریخ‌نگاری نوین از تاریخ‌نویسی و وقایع‌نگاری قبلی نیست؟

- (۱) تمرکز عمده مورخان بر بیان حوادث سیاسی و نظامی
 (۲) دربر گرفتن همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع
 (۳) بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی
 (۴) استفاده از یافته‌های علوم و فنون مختلف در پژوهش‌های علمی تاریخ

۵- کدام یک از موارد زیر در مرحله شناسایی منابع صورت می‌گیرد؟

- (۱) ارائه نظر جدیدی درباره موضوع مورد مطالعه
 (۲) مشخص کردن هدف پژوهش
 (۳) ممانعت پژوهشگر از بیراهه رفتن از مسیر درست
 (۴) ارزیابی میزان اعتبار، دقت و صحت منابع و اسناد

۶- کدام یک از موارد زیر جزو منابع دست دوم است؟

- (۱) سکه اشکانی
 (۲) کتاب دینی و اعتقادات هخامنشیان
 (۳) منشور کورش
 (۴) طاق بستان

۷- به گفته استاد مطهری از نظر قرآن چگونه می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردمان

از آن بهره‌گیری کرد؟

- (۱) شناخت روحيات و ابعاد زندگي مورخان
 (۲) نزديک بودن به محل وقوع حوادث تاریخی
 (۳) دسترسی به همه منابع تاریخی
 (۴) شناخت و بهره‌گیری از تاریخ بشر و تحولات آن

۸- تاریخ چگونه می‌تواند باعث خودآگاهی و یگانگی بیش‌تر افراد یک جامعه شود؟

- (۱) آگاهی افراد نسبت به گذشته مشترکشان
 (۲) توانایی تحت فرمان درآوردن حوادث تاریخی
 (۳) شناخت میزان تأثیرات حوادث تاریخی بر افراد
 (۴) دست یافتن به مهارت و نگرش مفید با تاریخ

۹- چه عاملی نقش زیادی در حفظ هویت و موجودیت ایرانیان در طول تاریخ داشته است؟

- ۱) وجود میراث فرهنگی فراوان از گذشته‌ها در حال حاضر
- ۲) عدم فروپاشی کشور ایران در حوادث عظیمی مانند حمله اسکندر
- ۳) آگاهی تاریخی آن‌ها به گذشته خود به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی
- ۴) تأثیر چشمگیر حوادث دوران گذشته در حوادث دوران حال

پاسخ نامه کلیدی

	۱	۲	۳	۴
۱	☐	☐	☐	☒
۲	☐	☐	☒	☐
۳	☐	☐	☒	☐

	۱	۲	۳	۴
۴	☒	☐	☐	☐
۵	☐	☐	☐	☒
۶	☐	☒	☐	☐

	۱	۲	۳	۴
۷	☐	☐	☐	☒
۸	☒	☐	☐	☐
۹	☐	☐	☒	☐

تاریخ دهم از مجموعه رشادت

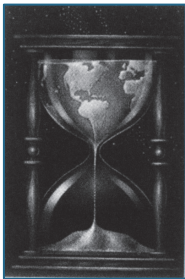

الف) تاریخ، زمان و گاه‌شماری

□ ابداع گاه‌شماری

- انسان‌ها از آغاز زندگی بر روی کره زمین با زمان و سنجش آن روبه‌رو بوده‌اند.
- این سنجش گاهی براساس گردش زمین به دور خود و یا گردش زمین به دور خورشید و یا ماه به دور زمین بوده است.
- دانش اندازه‌گیری ارتباط نزدیکی با علوم ریاضی، نجوم و فیزیک دارد.
- در ارتباط با زمان‌شماری، انسان‌ها موفق به اختراع ابزارهایی مانند ساعت‌های آفتابی، آبی و شنی و وسیله‌ای پیشرفته‌تر مانند اسطرلاب برای رصد خورشید، ماه و ستارگان شدند.

□ تاریخچه گاه‌شماری در جهان

بین‌النهرینی‌ها و مصریان باستان و در بین‌النهرین بابلی‌ها با گاه‌شماری «خورشیدی - قمری» در تنظیم گاه‌شماری پیشگام بودند.

□ گاه‌شماری بابلی

- ۱- در گاه‌شماری بابلی سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد.
- ۲- در تقویم بابلی برای از بین بردن اختلاف بین سال قمری ۳۵۴ روزه و سال شمسی ۳۶۵ روزه هر سه سال ماه سیزدهمی به سال می‌افزودند.

□ گاه‌شماری مصری

- ۱- گاه‌شمار دقیقی داشتند.
- ۲- سال آن‌ها ۳۶۵ و یک‌چهارم شبانه‌روز بود.
- ۳- سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و ۵ روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم اضافه کرده و هر چهارسال یک‌بار کیسه می‌گرفتند.

□ گاه‌شماری رومی

- ۱- گاه‌شماری چندان دقیقی نداشتند.
- ۲- در سال ۴۶ ق.م امپراتور روم دستور اصلاح گاه‌شماری رومی را براساس تقویم مصری داد.
- ۳- در سال ۵۲۵ م. تولد حضرت مسیح به عنوان مبدأ تقویم رومیان (مسیحیان) تعیین شد.
- ۴- حدود ۱۰۰۰ سال بعد این تقویم توسط پاپ گرگوار سیزدهم به کمک منجمان اصلاح شد.
- ۵- اصلاح شده این تقویم، تقویم گرگوار است که امروزه به عنوان تقویم میلادی شناخته می‌شود.

□ تقویم هجری قمری

- ۱- بر گردش ماه استوار است.
- ۲- مبدأ آن هجرت پیامبر از مکه به مدینه است.
- ۳- ماه اول آن محرم است.
- ۴- تقویم رایج بیشتر کشورهای اسلامی است.

□ تاریخچه گاه‌شماری در ایران

- ۱- در زمان هخامنشیان تقویم خورشیدی - قمری بابلیان رواج داشته اما نام‌گذاری ماه‌ها بر اساس فرهنگ ایرانی بوده است.
- ۲- در دوره اشکانیان گاه‌شماری بابلی، سلوکی و اوستایی رایج بود.
- ۳- در دوره ساسانیان تقویم اوستایی که گاه‌شمار دینی زرتشتیان بود تقویم رسمی بود.
- ۴- سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.
- ۵- مبدأ این تقویم در دوره ساسانیان به تخت نشستن هر پادشاه بود.
- ۶- چون سال ۳۶۵ روز بود در هر ۴ سال ۱ شبانه‌روز و در هر ۱۲۰ سال یک ماه (۳۰ روزه) به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.
- ۷- ماه‌ها و روزها با اسامی ایزدان و فرشتگان نام‌گذاری می‌شد.

□ گاه‌شماری در دوران اسلامی

- علاوه بر تقویم هجری قمری گاه‌شماری یزدگردی، دوازده حیوانی، جلالی و هجری شمسی نیز رایج بود.

□ تقویم جلالی

- ۱- یکی از دقیق‌ترین تقویم‌های جهان است.
- ۲- تقویم هجری شمسی کنونی ایران براساس آن تنظیم شده است.
- ۳- از سال ۱۳۰۴ ش به عنوان تقویم رسمی ایران تعیین شد.

□ تطبیق و تبدیل تقویم‌ها

- ثبت رویدادهای تاریخی سرزمین‌ها و کشورها با چند تقویم
 مثال: تاریخ تحولات ایران: گاه‌شماری میلادی ← هجری قمری ← هجری شمسی و ...
 - ارائه فرمول‌ها و روش‌های گوناگون تطبیق و تبدیل تقویم‌های مختلف توسط پژوهشگران و متخصصان نجوم و گاه‌شماری

□ اسامی ماه‌ها و معانی آن در گاه‌شماری اوستایی

- فروردین ← نیروی پیش‌برنده
 اردیبهشت ← راستی و پاکی
 خرداد ← کمال و خرمی
 تیر ← ستاره باران
 آرمرداد ← جاودانگی
 شهریور ← شهریار نیرومند
 مهر ← محبت
 آبان ← آب
 آذر ← آتش
 دی ← آفریدگار
 بهمن ← نیک‌اندیش
 اسفند ← فروتنی مقدس

□ خط زمان

- خط زمان راهی مفید برای منظم کردن حوادث براساس ترتیب و توالی زمانی در طول روز، سال، دهه یا قرن بر روی نمودار نشان داد.
 - به نظم و ترتیب رویدادها کرونولوژی می‌گویند.

اسامی ماه‌ها			
دی	مهر	تیر	فروردین
بهمن	آبان	مرداد	اردیبهشت
اسفند	آذر	شهریور	خرداد
اسامی روزهای ماه			
۲۱- رام	۱۱- خور	۱- هرمز	
۲۲- باد	۱۲- ماه	۲- بهمن	
۲۳- دی‌بدین	۱۳- تیر	۳- اردیبهشت	
۲۴- دین	۱۴- جوش	۴- شهریور	
۲۵- ارد	۱۵- دی‌بمهر	۵- اسفندارمذ	
۲۶- اشتاد	۱۶- مهر	۶- خرداد	
۲۷- آسمان	۱۷- سروش	۷- مرداد	
۲۸- زامیاد	۱۸- روشن	۸- دی‌بآذر	
۲۹- ماراسفند	۱۹- فروردین	۹- آذر	
۳۰- انیران	۲۰- بهرام	۱۰- آبان	

□ تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویداد تاریخی

مکان: رکن مهم در مطالعه تاریخ ← چون همه وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان رخ می‌دهد.

نظرات مورخان درباره نقش و تأثیر عوامل و پدیده‌های طبیعی و اقلیمی در شکل دادن به رویدادها:

هرودت: برای نگارش کتاب خود به مصر، فینیقیه و ... مسافرت کرد و شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

نکته هرودت پدر علم تاریخ‌نویسی است.

ابن خلدون: اندیشمند مسلمان تونسی در مقدمه کتاب العبر خود بخشی را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان نواحی مختلف اختصاص داد.

امروزه ارتباط تاریخ و جغرافیا بیش از گذشته مورد توجه پژوهشگران واقع شده است.

جغرافیای تاریخی به مطالعه مناطق مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مورد بررسی قرار می‌دهد.

□ نقشه‌های تاریخی

توجه به ارتباط جغرافیا و تاریخی ← اهمیت یافتن نقشه در مطالعه تاریخ

اطلاعات به دست آمده از نقشه‌های تاریخی

قلمرو حکومت‌ها

مرزها

پایتخت‌ها

شهرها

بناهای مهم

محل دقیق رویدادهایی مانند جنگ‌ها

شبکه راه

مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی و ...

الف) عبارتهای زیر را با واژگان مناسب تکمیل کنید.

- ۱- دانش و مهارت اندازه‌گیری زمان ارتباط نزدیکی با علوم ، و دارد.
- ۲- در میان بابلی‌ها گاه‌شماری رایج بود، در این گاه‌شماری سال به ۱۲ ماه تقسیم می‌شد.
- ۳- در سال ۴۶ ق.م امپراتور روم ژولیوس سزار دستور داد گاه‌شماری براساس گاه‌شماری اصلاح شود.
- ۴- در دورهٔ هخامنشان گاه‌شماری و در دورهٔ اشکانی گاه‌شماری متداول بود.
- ۵- اندرگاه نام پنج روز اضافی بود که به آخر ماه دوازدهم در دورهٔ در گاه‌شماری اضافه می‌شد.
- ۶- به نظم و ترتیب رویدادها می‌گویند.
- ۷- کتاب العبر کتاب است که در آن به تأثیر بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان اختصاص داده است.
- ۸- اهمیت یافتن نقشه در مطالعهٔ تاریخ از پیامدهای است.

ب) عبارتهای درست یا نادرست را تعیین کنید.

- ۹- ابداع تقویم نتیجهٔ تلاش مشترک دانشمندان علوم ریاضی، نجوم و فیزیک است. درست نادرست
- ۱۰- مردمان رومی و مصری در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند. درست نادرست
- ۱۱- در گاه‌شماری مصری هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند و کیسه می‌گرفتند. درست نادرست
- ۱۲- مبدأ سال در گاه‌شماری هجری قمری ماه صفر است. درست نادرست
- ۱۳- در گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی که در قلمرو ساسانی رواج داشت ماه‌ها براساس فرهنگ و آیین ایرانی نام‌گذاری شده بودند. درست نادرست
- ۱۴- یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان گاه‌شماری جلالی است. درست نادرست
- ۱۵- خط زمان ابزاری است که رویدادهای یک دوره یا دوره‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آنها، بر روی نمودار نشان می‌دهد. درست نادرست
- ۱۶- ابن خلدون برای نگارش کتاب تاریخ خود به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر مسافرت کرد. درست نادرست

پ) پاسخ کوتاه دهید.

- ۱۷- دانشمندان برای رصد خورشید و ماه و ستارگان چه وسیله‌ای را اختراع کردند؟
- ۱۸- گاه‌شماری مسیحی امروزه در زمان چه کسی اصلاح شده است؟
- ۱۹- تقویم رایج بیشتر کشورهای اسلامی چیست؟
- ۲۰- مبدأ گاه‌شماری اوستایی چه بود؟
- ۲۱- اهمیت یافتن نقشه در مطالعهٔ تاریخ پیامد چه چیزی است؟

ت) پاسخ تشریحی دهید.

۲۲- دقیق‌ترین گاه‌شماری مربوط به چه تمدنی است؟ در مورد این گاه‌شماری را توضیح دهید.

۲۳- تقویم کشورهای اسلامی بر چه پایه‌ای تنظیم شده و مبدأ آن چیست؟

۲۴- تصویر روبه‌رو کدام‌یک از وسایل مربوط به گاه‌شماری است و چه کاربردی دارد؟

۲۵- سال شهادت امام حسین (ع) سال ۶۱ هجری قمری بوده است. محاسبه کنید این سال مصادف با کدام سال هجری شمسی و کدام سال میلادی بوده است.

آیش

درس دوم: زمان و مکان

۱- ریاضیات، نجوم، فیزیک

۳- رومی، مصری

۵- ساسانیان، اوستایی

۷- ابن خلدون، جغرافیا و اقلیم

۹- درست

۱۱- درست

۱۳- نادرست

۱۵- درست

۱۷- اسطربلاب

۱۹- هجری قمری

۲۱- ارتباط جغرافیا و تاریخ

۲۲- مصریان گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظمی داشتند. آنان سال را ۳۶۵ و یک‌چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند. در گاه‌شماری مصری سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید.

۲۳- گاه‌شماری هجری قمری که تقویم رایج بیش‌تر کشورهای اسلامی به شمار می‌رود، بر پایه‌ گردش ماه به دور زمین تنظیم شده است و مبدأ آن اوّل محرّم سالی است که پیامبر (ص) از مکه به مدینه هجرت کرد.

۲۴- تصویر مربوط به اسطربلاب است که برای رصد خورشید، ماه، دیگر سیارگان و ستارگان اختراع شده بود.

۲۵-

$$۶۲۲ + \frac{۳۲}{۳۳} \times ۶۱ = ۶۸۱/۱$$

$$۶۱ \times ۱۱ = ۶۷۱ \text{ میلادی}$$

$$۶۷۱ \div ۳۶۵ = ۱/۸۳$$

$$۶۱ - ۱/۸۳ = ۵۹ \text{ شمسی}$$

۲- خورشیدی - قمری ، ۳۰ یا ۲۹ روزه

۴- بابلی، سلوکی و اوستایی

۶- کرونولوژی

۸- ارتباط جغرافیا و تاریخ

۱۰- نادرست

۱۲- نادرست

۱۴- درست

۱۶- نادرست

۱۸- پاپ گرگوار سیزدهم

۲۰- به تخت نشستن هر پادشاه

۱- دانش و مهارت اندازه‌گیری زمان با چه علمی ارتباط نزدیک دارد؟

- (۱) ریاضیات، تاریخ و جغرافیا
 (۲) ریاضیات، نجوم و فیزیک
 (۳) نجوم، تاریخ و ریاضی
 (۴) نجوم، فیزیک و جغرافیا

۲- مردمان کدام تمدن‌ها در تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند و گاه‌شماری «خورشیدی - قمری» در تقویم کدام تمدن رایج بود؟

- (۱) مصریان و بابلیان، بابلیان
 (۲) رومیان و مصریان، مصریان
 (۳) رومیان و مصریان، بابلیان
 (۴) مصریان و بابلیان، بابلیان

۳- در سال ۴۶ ق.م به دستور امپراتور روم گاه‌شماری رومی براساس گاه‌شماری اصلاح شد و گاه‌شماری میلادی امروز در زمان اصلاح شد.

- (۱) بابلی، ژولیوس سزار
 (۲) مصری، ژولیوس سزار
 (۳) مصری، گرگوار سیزدهم
 (۴) بابلی، گرگوار سیزدهم

۴- کدام عبارت جزو ویژگی‌های گاه‌شماری اوستایی در دوره ساسانیان نیست؟

- (۱) سال به دوازده ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم اضافه می‌کردند.
 (۲) سال به دوازده ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد.
 (۳) مبدا این گاه‌شماری آغاز حکومت ساسانیان بود.
 (۴) هر ۱۲۰ سال یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.

۵- گاه‌شماری هجری خورشیدی از چه زمانی در ایران رسمیت یافت و براساس چه تقویمی تنظیم شده است؟

- (۱) ۱۳۰۴، یزدگردی
 (۲) از دوران اسلامی، یزدگردی
 (۳) از دوران اسلامی، جلالی
 (۴) ۱۳۰۴ ش. جلالی

۶- کرونولوژی یعنی و در اهمیت فراوانی دارد.

- (۱) مهارت اندازه‌گیری زمان، تعیین زمان وقوع رویدادها
 (۲) نظم و ترتیب رویدادها، مطالعه و پژوهش تاریخ
 (۳) مهارت اندازه‌گیری زمان، تعیین سن آثار باستانی
 (۴) نظم و ترتیب رویدادها، تعیین زمان وقوع رویدادها

۷- چه عاملی باعث شده مورخان به اهمیت نقشه‌های تاریخی پی برده‌اند؟

- (۱) ارتباط تاریخ و جغرافیا بیش از گذشته
 (۲) پی بردن به نقش عوامل طبیعی در رویدادهای تاریخی
 (۳) پیشرفت وسایل و ابزار کشف آثار تاریخی
 (۴) پیشرفت و تکامل شیوه‌های پژوهش در تاریخ

۸- اندرگاه در کدام تقویم به کار برده شده و چه مفهومی داشت؟

- (۱) اوستایی ساسانی، پنج روز اضافی به ماه دوازدهم اضافه می‌شد.
 (۲) مصری، یک روزی که به آخر سال در هر چهار سال اضافه می‌شد.
 (۳) اوستایی ساسانی، یک ماهی که به دوازده ماه سال در هر ۱۲۰ سال اضافه می‌شد.
 (۴) مصری، اضافه کردن یک روز به سال هر سه سال یکبار برای از بین بردن اختلاف ماه قمری و شمسی

۹- «کیسه» در چه تقویمی اعمال می‌شد و تقویم دوازده حیوانی در چه زمانی در ایران رایج بود؟

(۱) بابلی، دوران ساسانی

(۲) مصری، دوران ساسانی

(۳) مصری، دوران اسلامی

(۴) بابلی، دوران اسلامی

پاسخ‌نامه کلیدی

	۱	۲	۳	۴
۱	☐	☐	☐	☒
۲	☐	☒	☐	☐
۳	☐	☐	☒	☐

	۱	۲	۳	۴
۴	☒	☐	☐	☐
۵	☐	☐	☐	☒
۶	☐	☒	☐	☐

	۱	۲	۳	۴
۷	☐	☐	☐	☒
۸	☒	☐	☐	☐
۹	☐	☐	☒	☐

تاریخ دهم از مجموعه رشادت

